

Det hele beegyndte

Haunepromenaden langs floden Motława.

Det er en oplevelse af slentre rundt her i Gdansk. Trods Anden Verdenskrigs ødelæggelser er det lykkes at genopbygge en stor del af den gamle bydel. Med alle sine bygninger i gotik, renaissance og barok er byen en arkitektonisk perle. Derfor besøges den også af mange turister.

På Długa-gaden stopper man op foran en køn facade med figurer på toppen af husets gavl. Det er det såkaldte Gyltne Hus. Det blev opført i årene 1609-1617 til byens borgmester, Jan Speymann, som samtidig var en rig købmand og stor kunst-mecen.

I den nærliggende lille gade, Mariacka, har huse ne dekorerede stenterrasser. Der boede byens velhavende købmænd engang. I dag er det smykkebutikker og caféer, som dominerer gadebilledet. Mariacka kaldes også »Ravgaden«.

Gdansk har i århundreder været et centrum for bearbejdning af rav. Nogle af butikkerne har også værksteder, hvor man kan se, hvordan det brune rav bliver slebet og indlagt i sølv.

På en af stenerrasserne, der er indrettet som café, serveres der kaffe og æblekage med flødeskum. På

en lille restaurant længe-er henne i gaden står der blandt andet pirogger på menukortet. Det er små bolter med hakket kød og grønsager som fyld. Oppe for enden af gaden, hvor to unge piger spiller smuk Bach-musik på deres violin og bratsch, får man øje på Maria-kirken, som knejser over byen. Set ude fra virker den bastante teglstenskirke, som er en af Europas største, tung. Kirken har plads til 25.000 mennesker. Men når man kommer indenfor, virker den let og elegant med de hvidkalkede vægge og slanke hvælvinger.

Fra en platform mellem kirkens to gavle har man en herlig udsigt over byens gamle teglstenshuse. Gdansk blev i begyndelsen af 1300-tallet erobret af Den Tyske Orden. Det var en af de tre store ridderordener, som under korstogene blev dannet i kongeriget Jerusalem i 1100-tallet. Men efter muslimernes erobring af Jerusalem i 1187 og de kristnes viggende indflydelse i Mellemøsten valgte ordenen at skifte domicil fra Det Hellige Land til Østersøområdet. Der indledte dermed støtte af pave og kej-

ser - en missionskrig mod preusserne. Senere erobrede de Gdansk, som voksede stærkt og blev medlem af det magtfulde Hanseforbund. Men da de tyske riddere i midten af 1400-tallet led nederlag til en forenet polsk-litauisk hær, blev Gdansk polsk.

HISTORIENS VINGESUS

Når man i dag går rundt i Gdansk, er det svært at forestille sig, at næsten 80 procent af byen lå i ruiner ved Anden Verdenskrigs afslutning. På Długa-gaden med de pudsede facader har en gruppe turister

samlet sig foran den smukke fontæne med havnuden Neptun. Der bliver taget billeder. I et butiksvindue ved siden af står der flasker med den lokale likør »Goldwasser« - den er gennemsigtig med små guldblade i.

Overalt i gaden blomstrer café-livet. Stemningen er munter. Men helt oppe for enden af gaden, i den gyldne port Ziota Brama, skrues tiden tilbage. Der hænger der et stort billede, som viser, hvordan Gdansk så ud i 1945. Byen lå i ruiner.

Efter Polens deling i slutningen af 1700-tallet, var Gdansk kommet under preussisk overherredømme. Efter Første Verdenskrig blev byen en selvstyrende fristad, adskilt fra Tyskland af en tynd stribe af Polen kendt som »Danzig-korridoren«. Efter Hitlers magtovertagelse i Tyskland blev forholdet mellem det tysksindede Gdansk og Polen forværret. Lige uden for byen ligger halvøen Westerplatte. Det var dér, den Anden Verdenskrig begyndte 1. september 1939 tidligt om morgenen, da den tyske panserkrydser Schleswig-Holstein åbnede ild mod de polske grænsesoldater på halvøen. Forinden havde Hitler i et ultimatum krævet Gdansk indlemmet i Det Tyske Rige.

To hundrede polske soldater forsvarede sig tapert mod tyskernes tre tusinde mand i syv dage. Tysk militær støttet af fly angreb også det vestlige Polen, hvis dårligt udrustede hær blev smadret. Senere trængte russerne ind over grænsen og fortærede det østlige Polen. Tyskland og Sovjetunionen havde lavet en ikke-angrebsaftale og aftalt at dele Polen mellem sig. Så blev fristaden Gdansk igen tysk, indtil russerne i februar 1945 befriede byen under voldsomme kampe. Efter store flygtningestrømme og udvissing af den tyske befolkning er der stort set ingen etniske tyskere tilbage i Gdansk. I dag hører man dog tysk over alt i byen. Mange af byens turister er nemlig tilreisende tyskere.

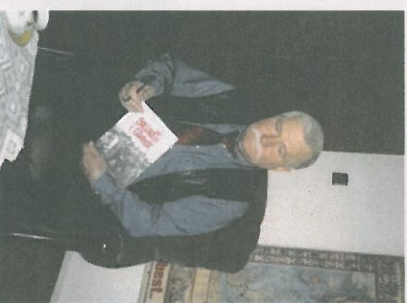
Efter Anden Verdenskrig satte Sovjetunionen sig på Polen og tog kontrol over alle dele af samfundslivet - politisk, økonomisk og socialt. Hvis man begiver sig lidt væk fra den indre bydel, vil man opdage, at den Anden Verdenskrig mange steder har efterladt

sig sær - store åbne pladser, som ikke er bebygget. Andre steder dukker der kvarterer op med gade efter gade i grå beton. Det er beboelseskvarterer med små lejligheder, som er opført under kommunismen. I kvarteret Wrzeszcz, hvor der renoveres over alt, stopper man op foran en mindeplade på et hus i gaden Joachimina Leleweła. Den fortæller, at forfatteren og billedkunstneren Günter Grass blev født dér. Et stenkast derfra, på Plac Josefa Wybickiego, sidder hovedpersonen Oskar fra Grass' roman »Bliktrømmen« på en bænk med sin tromme.

SOLIDARITEI OG LECH WALESA

Ude ved det tidligere Lenin-skibsværft, som i 1980'erne dannede ramme for Østeuropas afgørende oprør mod det kommunistiske styre, står der et stort monument til minde om de faldne arbejdere i 1970.

De strejkende arbejdere blev dengang beskudt af soldater og helikoptere fra luften. Senere, i august 1980, klatrede en ukendt elektriker, som var blevet fyret fra værftet på grund af politisk aktivitet, ind

Lech Wałęsa på sit kontor foran det europakort, som han var med til at ændre. Foto: Jørn Ørnstrup.